

Актуальність цифрової криміналістики в судовій експертизі в умовах воєнного стану

Олена Залужна

старша судова експертка, відділ судової експертизи № 3 (м. Нікополь);
лабораторія судової експертизи (м. Кривий Ріг);

Дніпропетровський науково-дослідний експертно-криміналістичний
центр МВС України, м. Нікополь, Україна, e-mail: zaluzhnaolena@ukr.net

Розглянуто роль цифрової криміналістики у виявленні та розслідуванні злочинів в умовах воєнного стану.

Ключові слова: експертні дослідження; судова експертиза; цифрова криміналістика; цифрова інформація.

Relevance of Digital Forensics in Forensic Examination Under Martial Law

Olena Zaluzhna

The paper considers the role of digital forensics in detection and investigation of crimes under martial law.

Keywords: expert research; forensic examination; digital forensics; digital information.

На ефективність судово-експертного забезпечення правосуддя в умовах воєнного стану впливають різні чинники, обумовлені як негативними наслідками розпочатої рф агресивної війни проти України та тимчасової окупації частини її території російськими військами, так і якість нормативно-правового регулювання порядку застосування спеціальних знань під час здійснення судової та правоохоронної діяльності.

Судові експертизи у сфері цифрової криміналістики становлять важливу складову судової практики в розгляді кримінальних справ, де виникають питання, пов'язані із застосуванням цифрових технологій

і мереж. Ці експертизи виконують із метою аналізу, оцінки та кваліфікації цифрових доказів, які можуть бути застосовані в судовому розгляді. Ефективна судова експертиза у цифровій криміналістиці сприяє правильному вирішенню судових питань і забезпеченню справедливості в цифровому світі.

Одним із засобів інформаційного забезпечення протидії кримінальним правопорушенням є інформаційно-аналітичні системи органів досудового розслідування, за допомогою яких, зокрема, створюють, збирають, зберігають, шукають, опрацьовують і передають матеріали й дані, які містить система; обмінюються доку-

ментами й матеріалами в електронній формі (як суб'єкти-користувачі, так і інформаційні системи); централизовано захищають і зберігають матеріали й дані [1, с. 19]. Запровадження та застосування інформаційно-аналітичних систем, виконання ними окреслених завдань і функцій підвищують ефективність розслідування, зменшують часові та фінансові витрати на його здійснення, а також оптимізують діяльність органів досудового розслідування.

Застосування цифрових технологій у сучасну комп'ютерну добу ґрунтується на технологічних інноваціях і передових технологіях цифровізації, яка є важливим чинником економічного зростання будь-якої країни та загалом є сучасною тенденцією розвитку суспільства, забезпечуючи цінність і інноваційність національного цифрового сектору. Цифрова інформація (як невід'ємний атрибут сучасної діяльності органів кримінальної юстиції) зумовлює перспективи подальшого розвитку юридичної науки, зокрема криміналістики. Цифрова реальність сьогодення пов'язана з новими формами злочинності — кіберзлочинами, інформаційним шахрайством, значною кількістю кібернетичних атак на різні підприємства й установи (зокрема, державні бази даних).

Перед системою органів досудового розслідування, прокуратури, органами кримінальної юстиції постають нові виклики, пов'язані з необхідністю швидкого, усебічного та якісного документування, збирання

доказової бази масових кримінальних порушень. У сучасних умовах російсько-української війни традиційні криміналістичні засоби та форми збирання доказів воєнних злочинів спрацьовують доволі обмежено через небезпеку для всіх учасників слідчих (розшукових) дій, особливо якщо судову експертизу необхідно провести на місці події або на місці розташування об'єкта дослідження (у такому разі особа або орган, який її призначив, повинні забезпечити судовому експертові безперешкодний доступ до об'єкта дослідження і належні умови праці) [2]. Ускладнення та неможливість пояснюється недосконалістю місць подій і місць розташування об'єктів дослідження, які перебувають або в зоні бойових дій, або на тимчасово окупованих рф територіях нашої країни, або поблизу лінії фронту.

Саме тому виникає потреба в пошуку в мережі «Інтернет», соціальних мережах та інших відкритих джерелах інформації, тобто широкого застосування інструментів цифрової криміналістики, які суттєво розширюють можливості виявлення, документування та розслідування воєнних злочинів, скоєних військами рф на території України. У цифровій криміналістиці сьогодні чільне місце посіли технології штучного інтелекту, які дуже допомагають у збиранні доказів, виявленні, розкритті та розслідуванні воєнних злочинів.

Значна кількість загиблих і зниклих безвісти потребує проведення масових ексгумацій та ідентифікацій

тіл із застосуванням криміналістами ДНК-аналізу, антропологічних та інших методів судової експертизи для встановлення осіб загиблих і документування військових злочинів. Електронний реєстр геномної інформації людини має на меті оптимізувати та прискорити розслідування злочинів, зокрема, скоєних повторно, а також ідентифікацію осіб, які вчинили військові злочини [3].

Найбільш поширеним і важливим джерелом інформації про досліджувані злочини є дані з мобільних телефонів. Щоправда, таку інформацію можна долучити до доказової бази лише за умови її виявлення, вилучення, дослідження та процесуального закріплення відповідно до визначених законодавством вимог. Для якісного виконання цих завдань залучають ІТ-спеціалістів, які за допомогою сучасних портативних апаратно-програмних комплексів виявляють, декодують і аналізують цифрові дані, отримані з мобільних телефонів.

Активізація досліджень ролі цифрової криміналістики у виявленні та розслідуванні воєнних злочинів, скоєних російською федерацією на території України, є перспективним стратегічним напрямом розвитку сучасної криміналістики та потребує

подальших наукових пошуків. Питання застосування можливостей штучного інтелекту в судовій експертизі також є актуальним і потребує не лише подальших ретельних наукових досліджень, а й юридичного та методичного супроводу.

В умовах збройного конфлікту важливо забезпечити співпрацю між національними та міжнародними правоохоронними органами й експертними установами, а саме обмін інформацією, технічною підтримкою та досвідом для підвищення ефективності розслідувань і судових процесів.

Перелік джерел посилання

1. Вишня В. Б., Гавриш О. С., Рижков Е. В. Основи інформаційної безпеки : навч. посіб. Дніпро, 2020. 128 с.
2. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 07.10.2024).
3. Про державну реєстрацію геномної інформації людини : Закон України від 09.07.2022 р. № 2391-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20?find=1&text#Text> (дата звернення: 07.10.2024).